

PRIMERJAVA IN KONTEKST

Socialna in kulturna antropologija preučuje različne kulture v družbi in pogoje bivanja. Pojasniti skuša socialne in kulturne razlike v družbi. Najpomembnejši del socialne antropologije pa je oblikovanje konceptov in razumevanje podobnosti v medčloveških odnosih in med družbenimi sistemi. Antropologe zanimajo prav tako kot razlike med ljudmi, hkrati pa išče podobnosti med različnimi kulturami. Sodobne antropološke raziskave so zelo raznovrstne- antropologi raziskujejo ekonomski vidik neke skupnosti, vzgojo otrok, kakšen poudarek pripisujejo religiji, zanimajo jih razlike v spolu ipd.

Definicija socialne antropologije: Pojem je sestavljen iz dveh grških besed. Iz besede anthropos- človeški in besede logos- razumevanje. Antropologija torej pomeni razumevanje ljudi oziroma vednost o življenju ljudi v družbi.

Definicija kulturne antropologije. Beseda kultura izhaja iz latinske besede colere, kar pomeni vednost o vzgojenih ljudeh.

Antropolog Geertz je definiral kulturo kot skupek, tistih sposobnosti, predstav in oblik vedenja, ki so si jih ljudje pridobili kot člani družbe. To pomeni, da nam kultura ni prirojena ampak se jo učimo v interakciji z ostalimi ljudmi. Kultura prinaša osnovne podobnosti kot tudi sistematične razlike med ljudmi.

Odnos med kulturo in družbo je ta, da se kultura nanaša na pridobljene vidike, kognitivne in simbolne vidike bivanja, družba pa družbeno organiziranost, odnose med ljudmi in razdelitev moči v družbi.

Definicija antropologije: Je primerjalno preučevanje kulturnega in družbenega življenja. Najpomembnejša raziskovalna metoda, je udeležba pri raziskavi. Antropolog naj bi pri preučevanju ljudi neke kulture z njimi preživel vsaj eno leto, saj lahko le tako spoznava njihove navade, običaje in mišljenje.

Osnovne značilnosti antropologije so, da je primerjalna in empirična, zaradi tega se izvaja terensko delo. Antropologi nobenega območja in nobene kulture ne vidijo boljše kot ostale. Zanima jih njihova kultura, ki ni manj pomembna zaradi drugačnih življenjskih okoliščin od naše kulture.

Antropološke raziskave skušajo najti ravnovesje med razlikami in podobnostmi v človeški družbi. Teoretična vprašanja se vežejo na univerzalnost in relativizem kar pomeni na kakšen način imajo družbe nekaj skupnega in zakaj so edinstvene. Da dobimo odgovore uporabljamo primerjalne termine kot so sorodstveni sistemi, vloga spola, sistemi dedovanja. Antropologi ugotavljajo, da imajo skoraj vse družbe neke skupne značilnosti.

Kot že rečeno je potrebno družbo razumeti v lastnem kontekstu. Vendar pa moramo uporabiti tudi splošna merila za ovrednotenje družbe. Ta merila so bnp, demokratičnost, dolgoživost, stopnja pismenosti ipd.

Če hočemo soditi o kvaliteti kakšne družbe moramo to narediti tako, da se s to družbo poistosvetimo. Razumeti moramo njihov celotni izkustveni svet. Če družbo presojava z lastne kulture začnemo hitro gledati nanjo kot na nekaj primitivnega. Temu pravimo etnocentrizem.

Definicija etnocentrizma: Izraz prihaja iz grške besede ethnos- ljudstvo. To pomeni, da ljudi ocenjujemo z lastnega zornega kota in jih opisujemo z lastnimi izrazi. Nam lastne kulturne vrednote postavimo v središče. Na tak način se nam bodo druga ljudstva neizogibno zdela kot manjvredni posnetki nas samih.

Če naprimer gledamo Indijance iz ljudstva Kvakiuti, ki živijo na obali S Amerike in nimajo elektrike, se zdi, da je njihovo življenje manj izpolnjeno kot naše. Grmičarji v Kalahariju, ki so nepismeni so za nas manj inteligentni. Tako gledanje izraža etnocentrične nazore, s tem pa predstavlja veliko prepreko za razumevanje drugih. Zaradi tega antropologije poziva, da gledamo na kulture in ljudi od znotraj.

Nasproti etnocentrizmu postavljamo kulturni relativizem. Ta uči, da se družbe ali kulture kvalitativno razlikujejo in imajo lastno notranjo logiko, zato jih ne moramo razvrščati na lestvice. Kulturni relativizem je predpostavka in metodološko pravilo, vendar ga je v praksi težko izvajamo. Kulturni relativizem predvsem pomaga raziskovati in primerjati družbe, ne da bij jih uvrščali na kako moralno lestvico.

4 POGlavJE- DRUŽBENI ČLOVEK

Pomembna antropološka ugotovitev je, da smo ljudje produkt družbe. Človeški značaj nam ni prirojen, ampak se ga moramo naučiti. Naučimo se ga s človeško interakcijo z družbenim in kulturnim okoljem. Vse vedenje ima družben nadzor, vendar se nam zdi tako samoumevno, da se nam zdi, da je naravno. Ljudje imamo kot biološka bitja tudi prirojene potrebe npr. potreba po hrani in po spanju. Vendar vse te potrebe zadovoljevanja oblikujemo družbeno in kulturno pogojeno.

Ljudje smo za svoj obstoj odvisni od številnih družbenih skupin konvekcij oz. implicitnih pravil vedenja.

Človek je biološko bitje, zato ima skupne naravne značilnosti, kot so potreba po uriniranju, prebavni sistem, in telesni organi. Vendar imajo ljudje kot družbena bitja tudi skupne lastnosti naprimer učenje jezika.

V preteklosti se je verjelo, da obstajajo genetske ali rasne razlike, ki vodijo do kulturnih variacij. Potrebno je povedati, da rasne razlike nimajo povezave z zunanjim videzom. Takšna klasifikacija je nezanimiva, saj rasne razlike v antropologiji temeljijo na razporejanju moči in ideologije in z videzom niso povezane.

Ljudje imamo edini izmed vseh živih bitij sposobnost govora. Predmete poimenujemo in razvrščamo, prav tako poimenujemo človeška dejanja. Simbolni pomen in besedna oblika vsakega pojava sta dogovorjena in se ohranjata v govorni skupnosti. Z govorom ljudje razmišljamo in medsebojno delujejo. Zaradi tega je jezik kulturna univerzalija. Ljudje v različnih kulturah govorijo različne jezike, kar kaže razlike med različnimi skupinami ljudi.

Med antropologi ne velja več splošno razširjeno mnenje, da so nekatera ljudstva bližje naravi kot druga zaradi preproste tehnologije. V antropologiji vlada načelo, da so v vsaku kulturi vsi enako kulturno pogojeni, le na različne načine. Po drugi strani vlada mnenje, da ljudstva s preprosto tehnologijo intuitivno razumejo naravne procese, ljudje z bolj razvito tehnologijo pa so se od narave nekako oddaljili, saj jim prepreko postavljajo npr. betonske zgradbe, avtomobili, računalniška tehnologija.

V antropologiji obstajata 2 koncepta narave. Narava kot ekosistem in človeška narava. Kar je kulturno je zmeraj drugače od narave, ker kultura vedno implicira preobrazbo, včasih pa tudi zanikanje naravnega. Po drugi strani pa je kultura vedno povezana z naravo. Številna ljudstva verjamejo, da narava nudi surovine na katerih temelji kultura. Razmerje med naravo in kulturo je moč obravnavati na dva osnovna načina. Eden temelji na tem, kako različne družbe konceptualizirajo naravo in odnos med naravo in družbo. Po drugi strani lahko raziskujemo kako narava vpliva na družbo in kulturo.

Družbeno življenje je sestavljeno predvsem iz medsebojnega delovanja ali interakcije. Če bi ljudje ne izvajali interakcij bi družba prenehala obstajati. Kolikor vemo, ni nobena druga vrsta razen človeka sposobna razmišljati o svojem vedenju. Iz pojma delovanje torej sledi, da delujemo, čeprav se morda ne poznamo posledic svojih dejanj. V antropologiji in sociologiji človeka imenujemo akter.

Def: Ta strokovni termin vključuje tudi kolektivne akterje in tako zajema več kot na primer izraz oseba, posameznik in tako dalje.

Tudi država, politične stranke so lahko akterji. Vendar je potrebno razlikovati med konceptom korporacije in kategorije. Kategorija se nanaša na osebe, ki imajo nekaj skupnega na nivoju klasifikacije, a nikoli ne funkcionirajo kot delujoča enota. Koncept delovanje je mogoče nadomestiti s konceptom interakcije. Konceptualizacija tistega, kar nameravajo narediti, kot interakcija opozarja na recipročen značaj delovanja. Večina dejanj ni zgolj usmerjena k drugim akterjem, ampak jih ta odnos oblikuje. Medsebojni odnos med dvema osebama imamo torej za najmanjši zidak družbe.

Pogosti strokovni izrazi kot so družbena konvekcija, interakcija, korporacije in kategorije so zelo abstraktni primerjalni koncepti. Vsak član družbe ima določene pravice in dolžnosti do drugih članov in skoraj ni 2 članov, ki bi imela enake pravice in dolžnosti. Prav tako ima vsakdo več različnih pravic in dolžnosti v različnih situacijah. Da bi lahko govorili analitično razlikovali med temi vidiki družbenega procesa govorimo o družbenem statusu.

Def: Družbeni status je družbeno definiran vidik človeka, ki določa nek družbeni odnos, s seboj pa prinaša pravice in dolžnosti do drugih.

Vsak človek ima številne družbene statuse npr mati, gospodinja, tajnica, prijateljica. Vsak status je povezan z družbenimi pričakovanji, ki mu pomagajo, da se nenehno ohranja.

Relativen pomen statusa je zelo različen. Pripadnost k neki etnični ali verski skupini je za kakega akterja lahko tako pomembna, da vpliva na vsa področja njegovega življenja.

Poznamo pripisan in pridobljen status. Glavno stališče klasične antropologije in sociologije pravi, da se moderne družbe kvalitativno razlikujejo od tradicionalnih po tem, da se v modernih mnogo statusov pridobi, v tradicionalnih pa jih je večina pripisanih. Termin, ki je pogosto povezan s konceptom statusa je vloga. Včasih jih uporabljamo kot sinonima. Vendar v splošni antropološki definiciji vzeti po Lintonu vloga predstavlja dinamični vidik statusa, se pravi dejansko obnašanje v okviru omejitev, ki jih določa definicija statusa. Dejstvo je, da je človek izvrševalec določenega družbenega statusa. Ta pa njegova dejanja na različne načine usmerja. Ko nekdo prekrši pravila in pričakovanja, ki so povezana z igranjem vlog, povezanih z določenim statusom, bodo drugi člani družbe uvedli sankcije oziramo kaznovanje.

Zaradi statusne diferenciacije in rednega izvrševanja sankcij ima družbeno življenje določeno stopnjo reda in predvidljivosti. Družbeni status in njegova vloga do neke mere narekujeta delovanje akterja s tem, da mu podeljujeta določene pravice in dolžnosti, ki so povezane s pričakovanji in morebitnimi sankcijami. Vendar družbeni status nikoli popolnoma ne določa

človekovega delovanja. To je zato, ker status le redko daje natančna navodila, kako naj se človek v kaki situaciji vede.

Kritiki teorije vlog navadno omenjajo, da teorija domnevno ni sposobna obravnavati razmerja moči v družbi. Družbene konvekcije, pričakovanja v zvezi z vlogami in sama razporeditev vlog in statusov v družbi prispevajo k sistematskim razlikam v moči. Nekateri akterji so zmožni nad drugimi uveljavljati precejšno moč, ostali pa tega niso sposobni. Moč je opredeljiv in zelo zapleten koncept. Russel je rekel, da je moč v družboslovju kot energija v fiziki. Moč je zelo pomemben koncept, vendar jo je nemogoče definirati. Kar zadeva odnose moči tako na privatnem kot na družbenem nivoju, obstajajo očitne razlike med družbami. Če gledamo na moč iz perspektive Maxa Webra jo je mogoče definirati kot enega izmed vidikov družbenega odnosa, se pravi zmožnost, da nekoga pripravimo do nečesa, česar drugače ne bi storil. Če moč obravnavamo s perspektive Marxa vidimo, da so razlike v moči, ki so vtakane v družbo, pravzaprav bistven del družbenih odnosov.

Kritika, ki je naperjena proti teoriji vlog, zagovarja stališče, da človekov jaz predstavlja celoto in ga ne moremo deliti na posamezne vloge. Vendar različni družbeni odnosi od nas zahtevajo, da razvijemo specializirano vedenje, ki je prirojeno določenim situacijam. Ker oseba v interakciji z različnimi ljudmi igra različne vloge, mora spreminjati svoje vedenje tako, da do določene mere upravlja z vtisom.

Veliko piscev razlikuje med javnim in privatnim jazom. Privatni jaz je tisti, ki ga ostali ne vidijo. Gotovo je tudi to, da se odnos med zasebnim in javnim vidikom osebnosti precej razlikuje od družbe do družbe. Morris dojema človeško osebo kot jaz, se pravi kot nasproten drugim. Ta interpretacija odseva ogromno kulturnih variacij.

Univerzalistične alternative, ki se osredotočajo na elemente osebnosti, ki si jih delijo vse kulture, vključujejo psihoanalitične vidike, razvojno psihologijo in nekatere fenomenološke pristope.

6. POGlavJE- ČLOVEK IN DRUŽBA

Seštevek institucij in statusnih odnosov sestavlja strukturo neke družbe. Na družbeno strukturo lahko gledamo kot na skupek pravic, dolžnosti, delitve dela, družbenega nadzora, norm iz katere je odstranjeno odvijajoče se življenje. Radcliffe in ostali so hoteli opozoriti na pomen družbenih institucij ter pokazati kako le te podpirajo družbo in jo vzdržujejo v celoto. V strukturnem funkcionalizmu vlada prepričanje, da so vse družbene institucije funkcionalne, saj bi v nasprotnem primeru izginile. Strukturni funkcionalisti kot so Durkheim so videli družbo kot organizem, kot integrirano vsoto družbenih institucij. Eden izmed očitnih spornih vidikov strukturnega funkcionalizma je prepričanje, da je prikaz družbene strukture moč enačiti z dobrim opisom družbenega življenja. Če bi bilo tako, bi se ljudje predvidljivo vedli v skladu z vnaprej določenimi normami in sankcijami. Vendar ljudje kršijo pravila, saj si norme razlagajo po svoje. Firth je strukturo definiral kot že uveljavljen vzorec pravil, običajev, statusov in družbenih institucij. Družbeno organizacijo pa je definiral kot dinamični vidik strukture oziroma tisto, kar ljudje zares počnejo.

DEF: družben sistem lahko opišemo kot skupek družbenih odnosov, ki se redno udejanjajo in se preko interakcije reproducirajo kot sistem.

Za družben sistem sta značilna skupen normativni sistem in sistem učinkovitih sankcij, kar pomeni stopnja dogovora in vsiljene soglasja o tem kaj se sme in kaj ne. Kulturo lahko zato razumemo kot tisti element, ki omogoča, akterji razumejo drug drugega. Pomembno je, da znamo razlikovati med družbenim sistemom in družbeno strukturo. Družbeni sistemi so opisljivi skupki družbenih odnosov med akterji. Družbena struktura pa se nanaša na standardizirano celoto odnosov v družbi.

Če družbeni sistem definiramo kot skupek odnosov, ki se vzpostavljajo z interakcijo, je meja sistema na točki, kjer se interakcija zmanjša.

DEF: izraz omrežje se nanaša na niz odnosov, katerih središče je posameznik. Lahko pa se nanaša na niz odnosov, ki se vzpostavijo, da se doseže določen cilj, pri tem pa ni nujno, da je v središču en sam človek.

Omrežja nimajo meja niti jasne organizacije. Barnes pravi, da je razlika med majhnimi in velikimi skupnostmi ta, da so v majhnih socialna omrežja gostejša. Omrežje je minljivo in nestalno. Omrežja se oblikujemo med konkretnimi ljudmi in izginejo, če ljudje zaradi kakršnega koli razloga nehajo vzdrževati te vezi.

DEF: velikost bi lahko označili kot merilo družbene kompleksnosti v neki družbi. Velikost družbe je seštevek vseh statusov, ki so potrebni, da se družba reproducira.

Če pogledamo industrijske družbe je njihova velikost ogromna. Če kateri od statusov preneha podpirati sistem, se bo ta spremenil. Na velikost lahko gledamo tudi z vidika anonimnosti. Večji kot bo sistem, manj akterjev v njem bo človek poznal. Velikost narekuje tudi število opcij, ki so na razpolago za delovanje.

Internet presega dualistični koncept, ki ga najdemo v parih lokalno/globalno in velike družbe/majhna družbe. Internetne skupnosti oživijo takrat, ko se človek priključi na internet. Zanima pa nas ali sodelovanje na internetu ustvarja obveznosti, podobne tistim ki se ustvarijo takrat, ko ljudje niso priključeni nanj. Svetovni splet je brez določljivih lokacij, zato morda deluje po logiki, ki je drugačna od drugih socialnih omrežij. Internet in ostale informacijske tehnologije ustvarjajo nove oblike interakcije med člani družbe.

Razlikovanje med majhnimi in velikimi družbami se v socialni antropologiji še vedno uporablja, čeprav je problematično, saj večina akterjev deluje v družbenih poljih, ki so tako velika kot majhna.

Spencer je skoval izraz socialna struktura. To pomeni, da bi morali odnosi med akterji temeljiti na prostovoljnih dogovorih med akterji. Bil je zagovornik individualistične usmeritve. Raziskave, ki poudarjajo izbiro, usmerjeno k cilju in posameznikove osnovne poteze, so se v socialni antropologiji pojavile kot kritika strukturofunkcionalističnih modelov. Strukturni funkcionalisti so menili, da je družba integrirana celota, v kateri družbene institucije delujejo skupaj približno tako, kot se dopolnjujejo deli telesa. Posamezniku niso posvečali pozornosti, njihovo delovanje pa so imeli za stranski učinek družbe. Splošno znano je, da družbene institucije funkcionirajo v smislu, da pomagajo k preživetju družbe. V sodobnem antropološkem raziskovanju, ki poudarja spremembe in procese prav toliko kot stabilnost, se strukturalni funkcionalizem ne obnese. Vendar pa se njegov vpliv še vedno čuti, zaradi poudarjanja medsebojnih povezav med družbenimi institucijami.

Za akterjeva dejanja obstajajo določeni strukturni predpogoji, zato ne delujejo čisto po svoje. Obstajajo pojavi, ki si jih ne moremo zamišljati kot produkte posameznika, ampak kot kolektivne pojave. V ta kontekst spadata religija in jezik. Antropologi bi dejali, da religija in jezik gotova obstajata, vendar pa ne moreta pomagati pri napovedovanju posameznikovega delovanja. Prav tako jih zaradi spreminjanja ne moremo imeti za samoumevne. Posameznik je družben produkt, vendar samo posamezniki ustvarjajo družbo. Zato moramo ta dva pojavi razlikovati in ju obravnavati komplementarno, saj ne posameznika ne družbe ne moremo konceptualizirati enega brez drugega. Dvojnost strukture kaže tudi primer, da ljudje zavestno izbirajo kako bodo delovali in se na moč treudijo, da bi dosegli cilj. Po drugi strani pa ljudje delujejo pod pritiskom.

Družbe lahko opišemo kot trajajoče sisteme interakcije in skupnosti, ki se vzdržujejo skozi prisotnost družbenih in političnih institucij, ki imajo določeno mero kontinuitete, čeprav ta ni absolutna. S tem je povezana še značilnost integracije, ki povdarja kulturno plan, potrebne pa so pridobljene veščine in znanje. V družbi je razširjeno mnenje, da imajo člani neke družbe v osnovi podoben pogled na življenje in podobne vrednote. Mnoge teorije pa so pokazale, da je znanje neenakomerno porazdeljeno in da člani družbe nimajo nujno enakih predstav. Vprašanje, je kultura enaka vsem članom družbe je zelo zapleteno. Družbena neenakost se prenaša s socializacijo in znanjem. Razlike v znanju so povezane z ostalimi družbenimi razlikami. Dejstvo je, da imajo vrednote in pravila vedenja za samoumevne tisti z močjo in tisti brez nje.

V razlagah družbenega življenja, v katerih je v ospredju akter, so običajne predstave o izbiri in svobodi. Vedeti moramo, da vseh dejanj ne izbiramo zavestno. Mnoga dejanja temeljijo na navadah in so zato samoumevna. V teh situacijah sploh ne pomislimo, da bi lahko ravnali drugače. Bourdieujev koncept kulturno pogojenega delovanja ima izreden vpliv. Bourdieu uporablja termin habitus s katerim označuje trajne, naučene, utelešane dispozicije za delovanje. Habitus je vpisan v človekovo telo in um kot ponotranjen program za delovanje.